

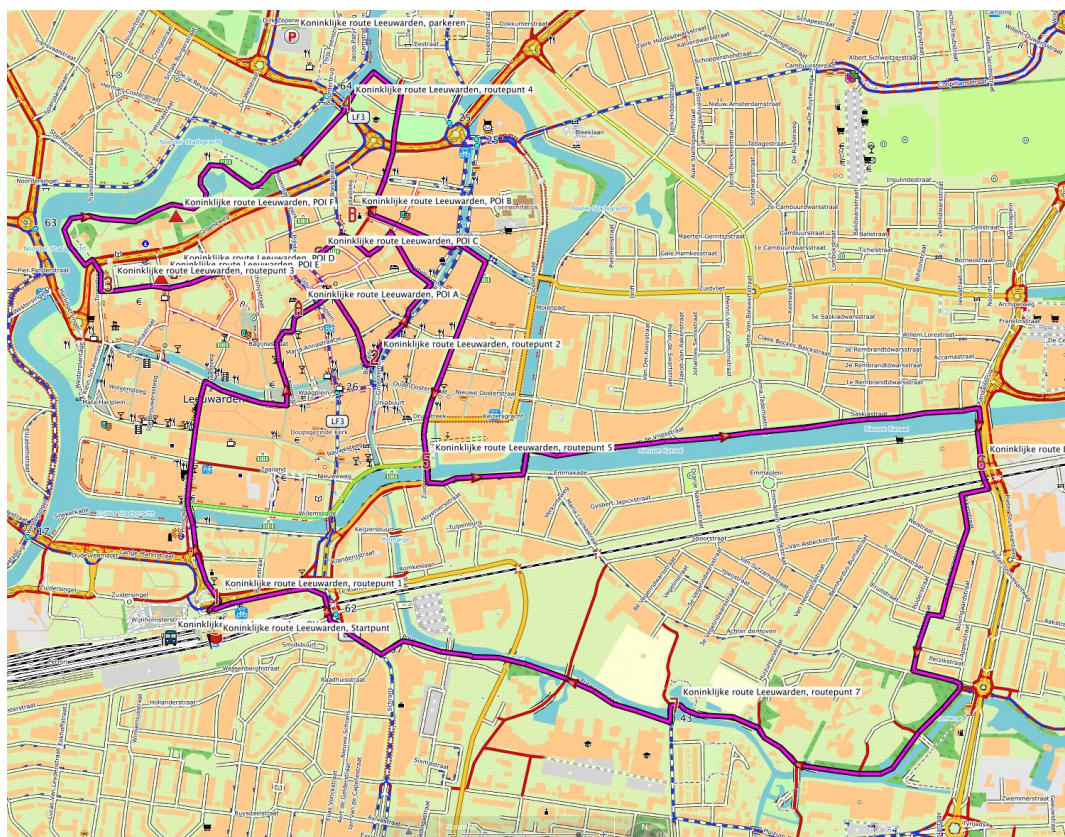

Leeuwarden

Marijke Meu (1688-1765)

Marijke Meu, in het Nederlands 'tante Marijke', was de koosnaam van de Friezen voor hun geliefde Maria Louise van Hessen-Kassel. Behalve sympathiek was ze ook de oermoeder van alle Oranjes die vanaf 1747 in het zadel hebben gezeten. Haar zoon vertrok in dat jaar naar Den Haag, omdat het Hollandse huis van Oranje na de kinderloze dood van stadhouder Willem III was uitgestorven. De Friese tak nam het roer in Den Haag over, maar voor Leeuwarden eindigde daarmee helaas het tijdperk van de Friese stadhouders.

Tijdens de wandeling door het centrum van Leeuwarden zie je tussen al het stedenschoon dat deze stad toch al te bieden heeft veel Oranjesporen die ook te bezoeken zijn, zoals het voormalige Stadhouderslijk Hof en de Princessehof. Verder loop je een mooi 'nat' ommetje buiten het centrum: langs het Nieuwe Kanaal met afwisselende architectuur van rond 1900, en langs de groene oevers van het riviertje de Potmarge.

Routebeschrijving

1. Vanaf centrumuitgang van station Leeuwarden RD. Op de kruising bij de Deloittoren RD ri. centrum, vlak daarna over brug (Prins Hendrikbrug) bij Museumhaven. RD door Prins Hendrikstraat, daarna over plein (links Paleis van Justitie en rechts Fries Museum). RD door Oude Doelesteeg en voor brug RA (Nieuwestad). Je loopt langs een zeer brede brug. Aan het einde daarvan, voor het Waag-gebouwtje LA, Weerd, verderop Hofplein (a) met het stadhuis en het Stadhouders Hof. Op het plein buigt de weg iets naar rechts. Waar de weg weer smal wordt en overgaat in Eewal ga je RA, Grote Hoogstraat. Deze gaat omhoog, over een heuveltje en weer omlaag.
2. Voor brede brug LA, Kelders. (Mogelijk moet je verderop tijdelijk een stukje aan de andere kant van het water lopen vanwege nieuwbouw op de plek van het geboortehuis van Mata Hari). Bij de eerste brug RD, Voorstreek. Bij de volgende brug LA, Wortelhaven. Iets verderop niet de bocht naar links volgen, maar RD, Slotmakersstraat. Bovenaan LA, Speelmansstraat. Eerste RA, Krommejat. Aan het einde LA, Grote Kerkstraat. Rechts is de Grote Kerk (b), je passeert o.a. de Waalse Kerk (c) en na een heuvelafdeling Keramiekmuseum De Princessehof (d). Aan het einde van de straat even RD over het plein met de scheve toren (kijk even om naar de grote muurschildering (e) bij De Brasserie).
3. Aan het einde, voorbij de toren, RA, Torenstraat. Aan het einde de weg oversteken, LA en meteen RA het park Prinsentuin (f) in. Loop langs het water aan je linkerhand. Water volgen tot je rechts een poort ziet. Dan RA door die poort (rechts zie je dan een witte muur met een gedenksteen) en meteen na die poort links aanhouden en een heuveltje op met links een beeld en rechts een vijver. Vijver rechts volgen (bochten), bruggetje rechts negeren. Dan een heuveltje over. Je passeert Paviljoen de Prinsentuin en het Pandermuseum aan je linkerhand. Dan links aanhouden tot je de singelgracht weer bereikt. Dit water aan je linkerhand volgen.
4. Bij Noorderbrug drukkere weg oversteken, RD over stukje fietspad*, daarna weggetje langs water. Water naar rechts volgen en bij wit ophaalbruggetje weg naar rechts volgen. RD over fietspad langs rand van plantsoen, daarna drukke weg kruisen en RD, Vijzelstraat. Op kruising RD, Monnikenmuurstraat. Aan de achterkant van de Grote Kerk (met oranjepoortje!) volg je de weg naar links, Bij de Put. Bij de Breedstraat ga je RD, Sacramentsstraat. Ga aan het einde op een gracht LA en meteen RA over de brug, Tuinen. Nu eerste weg RA, Turfmarkt, verderop Druifstreek. RD over groen geschilderde weg, links de voormalige gevangenis.
5. RD de brug over en meteen LA langs het water, Zuidergrachtswal. (Maar als je de route wilt inkorten: niet over de brug, maar voor brug RA, Nieuweweg. Je loopt langs de Mercuriusfontein. Dan niet de weg naar links volgen over brug, maar voor brug RA, water blijven volgen, Willemskade. Bij volgende brug, voor Deloittetoren, LA terug naar station). LA over de eerste (metalen) brug en RA, Emmakade. Nu bijna 1 km het water volgen tot de volgende brug. Dan RA over die brug.

6. Weg en spoorweg kruisen, dan meteen na de overweg RA, Spoorstraat. Eerste weg LA, Akkerstraat, na kruising Kwekerijstraat. Aan het einde RA, Fruitstraat, en meteen LA, Notenstraat. Aan het einde de weg oversteken en het voetpad op dat naar links buigt. Je loopt dan langs een veld. Voor tunnel op kruising met asfaltpad RA, Potmargepad. Op kruising RD over bruggetjes, volg het water aan je linkerhand. Aan het einde na 300 m en nog enkele bruggetjes RA, nog steeds over het Potmargepad. Na 100 m op een driesprong links aanhouden over een bruggetje. Je hebt nog steeds het water aan je linkerhand.
7. Aan het einde LA ri. fietskp43, over een houten bruggetje en meteen RA. Je volgt nog steeds het Potmargepad. Je loopt door een tunneltje. Aan het einde van het pad even links aanhouden. Meteen daarna op kruising met doorgaande weg RA, Schras. Na de overweg LA, terug naar het station.

Praktische informatie

Lengte

8 km

Inkorten

5 km als je alleen het rondje door het centrum volgt. Zie blokje 5 in routebeschrijving.

Startpunt

Station Leeuwarden

Parkeren

P Dirk Zeperweg bij kruising Dirk Zeperweg/ Rengerslaan (in 2015 € 3,- per dag). Naar de route: loop naar groene kant van plein. Daar LA (Rengerslaan). Op rotonde LA ri. centrum. Na brug LA, fietspad. Verder vanaf * in blokje 4.

OV

Station Leeuwarden

Horeca

Centrum Leeuwarden, diverse gelegenheden

Grand café-restaurant De Koperen Tuin (in Prinsentuin), www.dekoperentuin.nl

Honden

Aangelijnd toegestaan

Achtergrondinformatie

7 Friese stadhouders van 1584 tot 1747

Stadhouders waren plaatselijke vertegenwoordigers van de vorsten. Willem van Oranje was eerst alleen stadhouder van Holland, Zeeland en Friesland, maar leidde vanaf 1579 namens alle Nederlandse gewesten het verzet tegen de Spaanse koning. Omdat Friesland, Groningen en Overijssel voor hem te afgelegen lagen, vroeg hij zijn neef Willem Lodewijk om daar de honneurs waar te nemen. Na de moord op Willem van Oranje in 1584 vroegen de Staten van Friesland of Willem Lodewijk daar stadhouder wilde worden. Hij nam de baan en verhuisde naar Leeuwarden. Vanaf toen waren er twee Nassau-takken: een Hollandse en een Friese.

Willem Lodewijk en zijn opvolgers waren vooral legeraanvoerders. Willem Lodewijk deed zijn werk goed en was mede daarom geliefd bij de Friezen. Ze noemden hem 'Us Heit' ofwel 'onze vader'. De opvolgers van Willem Lodewijk waren wel zijn afstammelingen, maar werden gekozen door de Staten. Pas vanaf 1675 was er een erfopvolging van stadhouders.

Nu even terug naar Holland: de Hollandse stadhouder Willem III overleed in 1702 kinderloos. Hij had dat zien aankomen en had daarom zijn Friese neef Johan Willem Friso, de zesde Friese stadhouder, in zijn testament benoemd tot erfgenaam. Het testament leidde tot onenigheid. Andere vorsten claimden dat zij recht hadden op de titel 'prins van Oranje'. Johan Willem Friso was in 1711 vanuit Vlaanderen op weg naar Den Haag voor alweer een overleg over deze erfenis, toen hij door schipbreuk bij het oversteken van het Hollands Diep om het leven kwam. Zijn weduwe 'Marijke Meu' was toen nog zwanger van zijn zoon en opvolger Willem Carel Hendrik Friso, die zes weken later werd geboren. Marijke Meu was voogdes en regentes tot haar zoon in 1731 meerderjarig was en daarmee stadhouder werd. In 1747 vroegen de Hollandse gewesten, die een tijdje zonder stadhouder hadden gezeten, of hij stadhouder van alle gewesten wilde worden; er hing oorlog in de lucht... Daarop vertrok hij met zijn hele 120-koppige hofhouding naar Den Haag om de geschiedenisboekjes in te gaan als stadhouder Willem IV. Dat betekende voor Leeuwarden het einde van een periode van 163 jaar als hofstad van de Nassaus. Alleen Marijke Meu bleef er nog met haar gevolg tot zij in 1765 overleed.

a Hofplein

Als één plek in Leeuwarden een koninklijke uitstraling heeft, dan is het wel het Hofplein. De grootste blikvanger is het vroegere Stadhouders Hof, waarin nu een hotel is gevestigd. In 1587 betrok stadhouder Willem Lodewijk van Nassau hier in een patriciërswooning, die Gedeputeerde Staten van Friesland voor hem had gekocht. Elke volgende stadhouder liet het Hof verder verbouwen, verfraaien en uitbreiden. Nadat Willem Carel Hendrik Friso in 1747 naar Den Haag was verhuisd, werd het Stadhouders Hof nog een tijd gebruikt als logeeraadres voor de stadhouders en later koninklijke familie. In het restaurant van het huidige hotel zie je een aantal mooie schilderijen uit de stadhouders tijd.

Het stadhuis aan de overkant van het plein staat er mede dankzij het piepjonge stadhouderij in de dop Willem Carel Hendrik Friso, die in 1715 de eerste steen legde. En goed, want het stadhuis staat nog fier overeind.

Verder staan op het plein de Wilhelminaboom, een lindeboom die in 1898 is geplant na de geboorte van prinses Wilhelmina, en een standbeeld van de eerste Friese stadhouder Willem Lodewijk van Nassau, 'us heit', dat in 1906 door dezelfde Wilhelmina werd onthuld. Willem Lodewijk is een beetje geflatteerd afgebeeld, want in werkelijkheid was hij wat gedrongen en had hij een bochel.

b Grote of Jacobijner Kerk

Vanaf 1245 tot na de reformatie was dit een kloosterkerk. In 1588 werd het koor aan de eredienst onttrokken om de ruimte daaronder in te richten als grafkelder voor de stadhouders familie. Het 'Oranjepoortje' aan de achterkant is al sinds 1663 de privé-ingang van de Oranjes naar de grafkelder of hun eigen zitplaatsen in de kerk. De meeste Friese stadhouders, hun gemalinnen en kinderen zijn in de grafkelder bijgezet. Marijke Meu was in 1765 de laatste. Na de Franse tijd (1795-1813) werd de grafkelder pas in 1842 weer geopend. Er werd een enorme puinhoop aangetroffen. Onder andere waren alle loden kisten weggehaald om het materiaal te hergebruiken. De overgebleven stoffelijke resten werden in twee nieuwe koninklijke doodskisten gelegd. Een kist was exclusief bestemd voor Marijke Meu, de dertien anderen moesten met zijn allen één enkele kist delen.

Als je nu de prachtig ingerichte kerk bezoekt, dan zie je in de ruimte boven de grafkelder de wapenborden van de hier rustende Oranjes. Gebrandschilderde ramen herinneren aan momenten in het leven van de Friese stadhouders. Het in de Franse tijd kapotgeslagen monument voor Willem Lodewijk is in 1948 met een muurschildering opnieuw zichtbaar gemaakt.

c Waalse Kerk

In de tijd van de Friese stadhouders sprak men binnen de hofhouding bij voorkeur Frans, de elitetaal van toen. Daarom werd in 1659 de Waalse Kerk opgericht, waar ze in het Frans preekten. Het rijk versierde orgel was een geschenk van Anna van Hannover, de gemalin van de laatste stadhouder Willem Carel Hendrik Friso.

d Prinsessehof

In 1731, toen Marijke Meu geen regentes meer was en toekon met minder ruimte, verhuisde ze van het Stadhouders Hof naar de Grote Kerkstraat. Ze had drie aangrenzende panden gekocht en laten ombouwen tot een U-vormig paleis in Franse stijl: een naar achteren staand middengebouw, twee zijvleugels die naar voren steken en een hek aan de straat, die tezamen een voorplein omsluiten. Marijke Meu woonde er tot haar dood in 1765.

Later woonden hier 'gewone' burgers, zoals de bekende graficus M.C. Escher, die in 1898 werd geboren. In 1917 begon notaris Nanne Ottema, een gepassioneerd verzamelaar van Chinees porselein, maar bijvoorbeeld ook van art-decokeramiek, hier een keramiekmuseum. Marijke Meu had trouwens zelf ook een veel keramiek verzameld, dat nu ook deel uitmaakt van de collectie. Het museum heeft ook prachtig modern porselein, maar één stijlkamer is ingericht zoals in de barokke tijd van Marijke Meu: haar eetkamer compleet met haar eigen servies.

e Muurschildering

Op het plein bij de scheve toren van Oldehove onthulde koning Willem-Alexander op 20 juni 2015 een enorm familieportret van 50 m² op de muur van restaurant De Brasserie. Je ziet daarop heel groot het portret van Marijke Meu, daarachter al een heel stuk kleiner haar echtgenoot stadhouder Johan Willem Friso en verder klein op een rij alle regerende Europese monarchen: van Elisabeth II van Engeland tot Felipe VI van Spanje en Gustav van Zweden en alles daartussen. Dankzij allerlei huwelijksallianties zijn Marijke Meu en Johan Willem Friso de voorouders van alle regerende West-Europese monarchen.

f Prinsentuin

De stadhouders en hun opvolgers drukten eeuwenlang hun stempel op dit stukje stad. De eerste, goed in de krijgskunst onderlegde stadhouder Willem Lodewijk van Nassau, gaf advies om de verdedigingswallen van Leeuwarden aan te passen om de Spaanse troepen goed te kunnen weerstaan. Na de Vof muziektent rede van Munster in 1648 verviel de dreiging van oorlog. Daarom gaf de vierde Friese stadhouder, Willem Frederik (1613-1664), deze plek een recreatieve bestemming door de Prinsentuin aan te leggen. Je passeert een gedenksteen die eraan herinnert dat hij dit lusthof 'als een oord des vredes heeft aangelegd'. Aanvankelijk was het een tuin alleen voor de stadhouderlijke

familie om er paard te rijden en te verpozen, maar na de Franse tijd is de tuin op uitdrukkelijk verzoek van koning Willem I opengesteld voor het publiek, althans voor 'fatsoenlijke lieden'. De tuin is later regelmatig veranderd. Marijke Meu had hem nog laten aanpassen in de geometrische Franse stijl, maar wat je nu ziet is volgens de landschappelijke Engelse stijl. Het fraaie, neo-classicistische zomerhuis, waarin nu horeca en een museum zijn gevestigd, is pas in 1842 gebouwd. Verder zie je aan de overkant van een vijver een 'orkestschelp' of muziektent met een portret van de jonge prinses Wilhelmina.

Route en tekst van deze route zijn gemaakt door Ad Snelderwaard, zie voor meer info www.adsnelderwaard.com. Deze wandeling is als pdf-bestand met topografische kaart, gps-track en beelden te vinden op Wandelzoekpagina: www.wandelzoekpagina.nl/wandeling/leeuwarden/16528/. Ik ben benieuwd naar je reactie op deze wandeling; opmerkingen en aanvullingen zijn welkom op www.wandelzoekpagina.nl of op adsnelderwaard@xs4all.nl.

In de wandelgids 'Vorstellijk wandelen' nemen Sietske de Vet en Ad Snelderwaard je in 12 wandelingen mee rond historische plekken waar de voorouders van de koning woonden maar ook wandelden. De gids is te koop bij de boekhandel of online te bestellen via www.gegarandeerdonregelmatig.nl.

€ 14,95

DE MOOISTE WANDELINGEN ZIJN OPGENOMEN IN PRACHTIGE WANDELGIDSEN.

128 PAGINA'S WANDELPLEZIER!

DE MOOISTE WANDELGIDSEN VAN NEDERLAND BESTEL JE OP WWW.GEGARANDEERDONREGELMATIG.NL

4 **Neem een abonnement!**
Meer dan 1500 wandelkaarten
www.wandelzoekpagina.nl/abonnement

voor slechts **€ 12,50**